Dorota Sepczyńska Piotr Wasyluk

Z filozofii współczesnej. **O prawdzie**

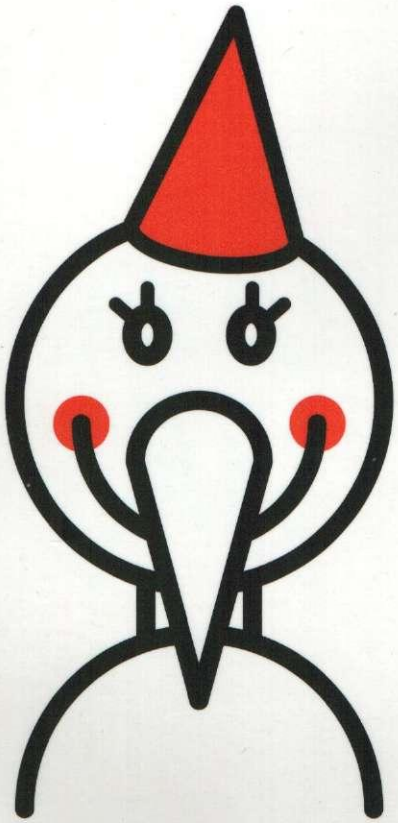

Instytut Filozofii – Centrum Badań Europy Wschodniej
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Z filozofii współczesnej.
O prawdzie

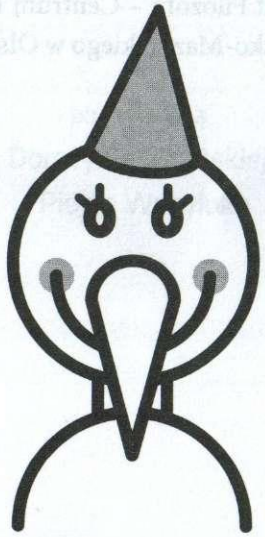

Recenzent: prof. dr hab. Eugeniusz Górski

Projekt okładki: Marcin Rewak

Skład i łamanie: Piotr Kalinowski

Korekta: Eufemia Kierszka

ISBN 978-83-60636-15-2

© Copyright by Instytut Filozofii – Centrum Badań Europy Wschodniej
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Olsztyn 2010

Instytut Filozofii – Centrum Badań Europy Wschodniej
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
ul. Kurta Obitza 1
10-725 Olsztyn
tel./faks 89 523 34 89
http://www.uwm.edu.pl/filozofia/
e-mail: sekretariat-if@uwm.edu.pl

Z filozofii współczesnej.
O prawdzie

pod redakcją
Doroty Sepczyńskiej
i Piotra Wasyluka

Instytut Filozofii – Centrum Badań Europy Wschodniej
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Spis treści

DOROTA SEPCZYŃSKA, PIOTR WASYLUK, *Wstęp* / 7

ADAM BASTEK, *Aletheia – zadanie ontologii* / 11

JADWIGA BŁAHUT-PRUSIK, *Mit a prawda, czyli o politycznych skutkach rozumienia prawdy (wokół rozważań Johna Graya)* / 39

MIECZYSŁAW JAGŁOWSKI, *Droga do prawdy w filozofii Xaviera Zubiriego* / 65

ZDZISŁAW KUNICKI, *Gościnność i rezerwa. Autobiografemiczna referencyjność u Jacques'a Derridy* / 91

DOROTA SEPCZYŃSKA, *John Rawls: polityka i prawda* / 107

PIOTR WASYLUK, *Historiozofia jako prawda o człowieku. Filozofia dziejów Stefana Swieżawskiego* / 143

Wstęp

„[...] jedni są niewolnikami sławy, inni władzy, inni natomiast są filozofami i szukają prawdy".

Pitagoras

Książka wpisuje się w długoterminowy projekt corocznych wydawniczych prezentacji wyników badań i zainteresowań naukowych pracowników Zakładu Filozofii Współczesnej, Myśli Społecznej i Ontologii Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie specjalistom, studentom i szerszej publiczności. Tym razem postanowiliśmy, by nasze teksty łączył temat prawdy, jako motyw przewodni, który nada publikacji spójność. Uznaliśmy, iż niezależnie od okresu historycznego czy kontekstu kulturowego poszukiwanie prawdy określa charakter myślenia filozoficznego w ogóle. Postępujemy wbrew dominującemu we współczesności stanowisku, wedle którego po szaleństwach totalitaryzmów, odkryciu fallibilizmu, dominacji racjonalności instrumentalnej, nierozstrzygalności, konstruktywizmu czy uwikłania wiedzy we władzę, nie ma co mówić o prawdzie. Uważamy, że dyskusja o prawdzie wciąż trwa w filozofii współczesnej i zajmuje poczesne miejsce.

Naszym dążeniem nie jest osiągnięcie ostatecznych rozwiązań w kwestii „Cóż jest prawda?", obraliśmy skromniejszy cel. Podtytuł *O prawdzie* nie sugeruje, iż praca stanowi kompendium wiedzy o problemie prawdy w całej filozofii współczesnej. Rezygnujemy bowiem z ujęć syntetycznych i systematycznych, w zamian chcemy

skupić się na obiektywnych i rzetelnych prezentacjach i interpretacjach wybranych koncepcji prawdy w poglądach Martina Heideggera, Johna Graya, Xaviera Zubiriego, Jacques'a Derridy, Johna Rawlsa i Stefana Swieżawskiego. Zdaniem autorów tekstów, poglądy tych właśnie filozofów wskazały nowe drogi myślenia o prawdzie bądź twórczo nawiązywały do ujęć tradycyjnych. My ufamy, iż pozwolą one dostrzec panoramę filozoficznych dyscyplin debatujących o prawdzie (ontologia, epistemologia, filozofia polityki, historiozofia) oraz dylematy związane z prawdą, które są ważne dla innych dziedzin wiedzy i życia codziennego, w różnych jego aspektach (prywatnym, społecznym, politycznym).

W opinii Adama Bastka, teoriobytowe pojęcie prawdy zwykle utożsamia się z jej ujęciem średniowiecznym odwołującym się do koncepcji transcendentaliów. Z punktu widzenia współczesnej epistemologii nie wytrzymało ono próby czasu i musiało ustąpić pola „doniosłym" ustaleniom o teoriopoznawczym rodowodzie. W artykule *Aletheia – zadanie ontologii* autor zmierza do wykazania błędności zarysowanego w ten sposób stanowiska. Usiłuje udowodnić, iż scholastyczne zestawienie *ens* i *veritas* stanowi jedno z ogniw epistemologicznej ewolucji, jedno z wielu rozwiązań ontologicznego zadania, jakie legło u podstaw zachodniej myśli filozoficznej próbującej odpowiedzieć na pytanie: na czym polega relacja między „być" a „być prawdziwym"? Zadania, które nosi miano *aletheia* i wielokrotnie wystawiało na próbę zawodne zmysły filozoficznej interpretacji.

Mit a prawda, czyli o politycznych skutkach rozumienia prawdy (wokół rozważań Johna Graya) jest tekstem, który wpisuje się w ogólną problematykę dotyczącą praktycznych konsekwencji odmiennego rozumienia prawdy. Jadwiga Błachut-Prusik podejmuje próbę ukazania w jakiej mierze przekonania implikują zaangażowanie w kwestii prawdy. Rozważając relacje między liberalizmem i fundamentalizmem dokonuje weryfikacji tezy głoszącej, iż wszelkie próby ugruntowania prawdy obiektywnej na gruncie myśli społecznej kończą się jej mitologizacją.

Artykuł *Droga do prawdy w filozofii Xaviera Zubiriego* stanowi rekonstrukcję ogólnego zarysu epistemologii (noologii) hiszpańskiego filozofa. Wedle Mieczysława Jagłowskiego, zagadnieniem, które określało główny przedmiot zainteresowania Zubiriego, był akt aktualizowania się rzeczywistości w inteligencji. Filozof akceptował metodę fenomenologiczną jako drogę, która pozwala, by zjawiska manifestowały się poznającemu podmiotowi bezpośrednio i ujawniały swe ostateczne dane. Z drugiej jednak strony w swojej epistemologii utrzymywał postawę realistyczną, dlatego jego fenomenologia nie była skierowana na treści świadomości, na sens rzeczywistości, lecz na samą rzeczywistość. Autor skupił się na omówieniu kolejnych etapów, w których, według Zubiriego, dokonuje się poznanie rzeczywistości oraz podjął problem prawdziwości tego poznania.

Tekst *Gościnność i rezerwa. Autobiografemiczna referencyjność u Jacques'a Derridy* informuje, iż zagadnienie prawdy nie należy do wiodących pytań współczesnej filozofii francuskiej. Dekonstrukcjonizm Jacques'a Derridy zdaje się potwierdzać to przekonanie. Razem z krytyką metafizyki obecności oraz stowarzyszonego z nim logocentryzmu eliminuje bowiem szeroko rozumianą, klasyczną koncepcję prawdy opartej na relacji korespondencji (bytu, jaźni czy myśli). Filozofia pisma wyklucza ideę prawdy jako zewnętrznego arbitra, który mógłby dalej być celem poznania oraz środkiem komunikacji. Jednak Zdzisław Kunicki zwraca uwagę, iż w jej ramach można mówić o „prawdzie" jako elemencie wtopionym w tekst i będącym jego immanentnym elementem, który jednakowoż nie będzie nigdy zderzony z jakimś typem korespondencji, który byłby zewnętrzny wobec tekstu. W swoim artykule chce wskazać na swoisty dla dekonstrukcjonizmu typ referencyjności, używany przez Derridę pod postacią pisma autobiograficznego. Wyraża się on w postaci autoimmunologicznego stylu pisania.

Artykuł Doroty Sepczyńskiej prezentuje niezwykle interesujące rozwiązanie sporu o związek między prawdą a polityką, zaproponowane

przez Johna Rawlsa. O ile część myślicieli uważa, że polityka winna być poddana prawdzie, inni, że prawda – polityce, to amerykański filozof zaleca unikanie prawdy w polityce. Twierdzi, że prawda na tym forum nie wyzwala, ale zniewala, sprzyja chęciom wykluczenia pluralizmu i wolności przy użyciu władzy politycznej. Z artykułu *John Rawls: polityka i prawda* dowiemy się, że konsekwencją fundamentalizmu epistemologicznego jest bowiem fundamentalizm polityczny i terror, przeniesienie filozoficznych sporów o prawdę do polityki powoduje niekończące się konflikty, podział ludzi na zwalczające się obozy.

Zagadnienie prawdy nie jest również obce refleksji historiozoficznej. Piotr Wasyluk w tekście *Historiozofia jako prawda o człowieku? Filozofia dziejów Stefana Swieżawskiego* skupił się na specyfice neotomistycznej filozofii dziejów, której fundament stanowi realistyczna metafizyka. Synteza filozofii i teologii oraz przekształcenie historiozofii w realistyczną filozofię człowieka pozwala, zdaniem Swieżawskiego, uniknąć zagrożeń, które stały się udziałem klasycznej, Heglowskiej i pozytywistycznej, filozofii dziejów. Wedle autora, zwrócenie uwagi na ponadhistoryczny charakter prawdy oraz indywidualny wymiar ludzkiej historii stanowi rozwiązanie niezwykle ciekawe, ale może być również obarczone wieloma negatywnymi konsekwencjami.

Niniejsza publikacja zaistniała przy wsparciu kilku osób. W szczególny sposób chcielibyśmy podziękować Profesorowi Aleksandrowi Kiklewiczowi, Prodziekanowi ds. nauki Wydziału Humanistycznego UWM, bez jego sympatii odnoszącej się do filozofii oraz pomocy finansowej praca ta nie powstałaby. Słowa uznanie należą się również Profesorowi Mieczysławowi Jagłowskiemu, pod którego opieką pracujemy od kilku lat. Jego uwagi do naszych prób redakcyjnych i filozoficznych są dla nas niezwykle cenną nauką.

Redaktorzy